

III

PANGASEKTORI STABIILSUS JA RISKID

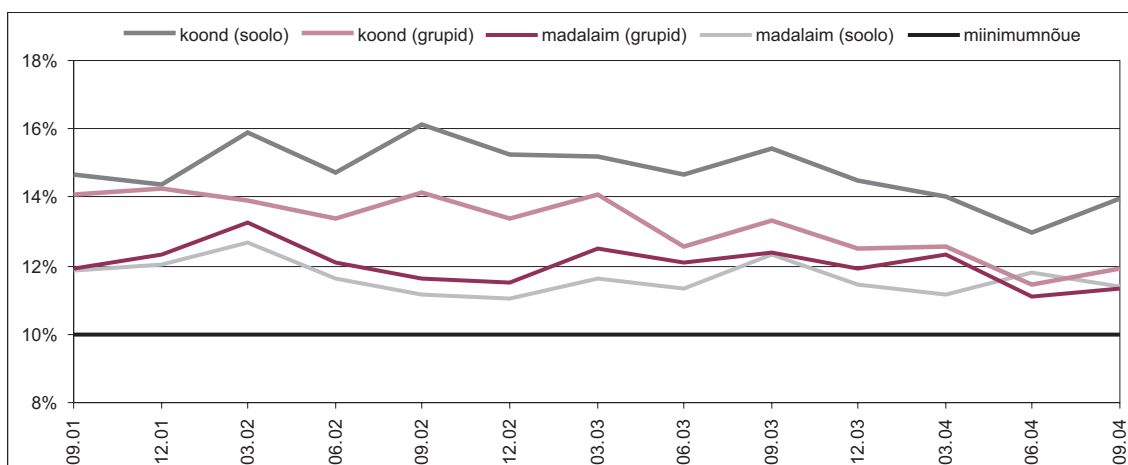
■ Pangandusturu strateegiline areng

Konkurents Eesti pangandusturul on jätkuvalt tihe. Eestis varem tegutsenud kuuele litsentseeritud krediitiasutusele¹ ning kahele filiaalile lisandus juunis Finantsinspeksioonilt filiaali avamiseks loa saanud Vereins- und Westbank AG, kes on Eesti ettevõtete finantseerimises varemgi osalenud. Euroopa Liiduga liitumine tõi endaga oodatult kaasa ülepiirilisi pangandusteenuseid pakkuda soovijate registreerumise: III kvartali lõpu seisuga oli Finantsinspeksioon registreerinud enam kui 45 sellekohast sooviavaldust.

Eesti kohalikku pangandusturgu on nii II kui III kvartalis iseloomustanud agressiivne võitlus turuosade pärast. Samaaegselt on Eestis tegutsevad krediitiasutused jätkanud võimaluste otsimist, laiendamaks tegevust välisriikides. Hansapank teatas septembris Moskvas sõlmitud lepingust Kvest panga ostuks. Tehingu jõustumine sõltub heakskiidu saamisest Venemaa keskpanngalt ja Eesti Finantsinspeksioonilt.

■ Kapitali adekvaatsus

Kuigi Eestis tegutsevate krediitiasutuste **kapitali adekvaatsuse koondnäitaja** on soolo arvestuses aasta esimeses pooles näidanud pigem langustrendi (vt joonis 3.1), jõudes juuli lõpuks 12,8%ni, on areng olnud pankade lõikes erinev ning auditeeritud kasumite kaasamine omavahendite hulka tõstis kapitali adekvaatsuse koondnäitaja augustis 14,2%ni. Septembri lõpuks taandus koondnäitaja krediitiportfellide kasvu mõjul 14,0%ni (Tier 1 adekvaatsus 13,3%).

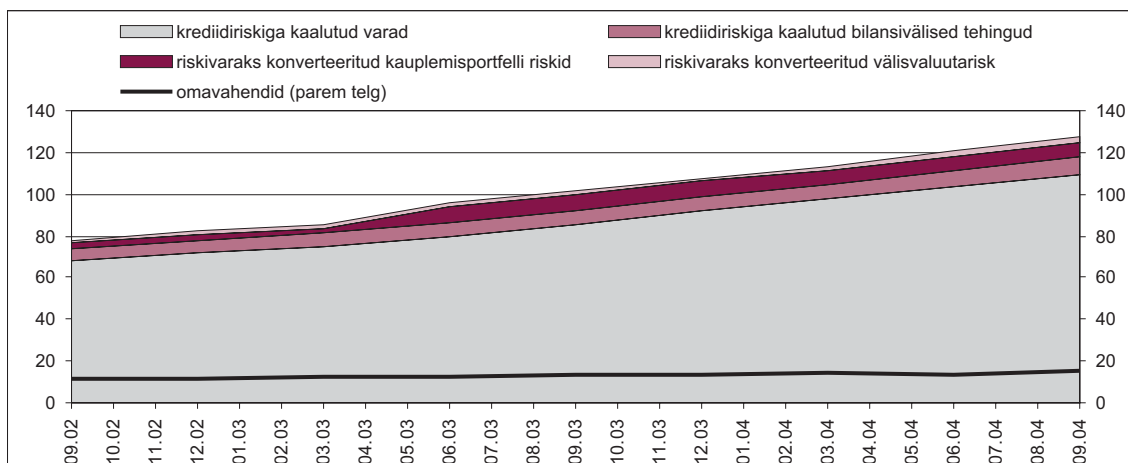
Joonis 3.1. Kapitali adekvaatsus

Pankade **riskivarade** aastakasv on soolo arvestuses suveperioodil taas kiirenenud. Pankade riskivarade kasv ulatus septembris 23%ni, mis viis riskivarade koondmahu septembri lõpuks 85 mld kroonini. Alates maist võimaldab Euroopa Liidu laienemine kohaldada nõuetele uute liikmesriikide residentide suhtes senisest kohati madalamaid riskikaale.

¹ AS Preatoni Pank kannab alates juunist ärinime AS SBM Pank.

Pangagruppide riskivarad olid III kv lõpuks kasvanud 128 mld kroonini (aastane kasv 26%; vt joonis 3.2). Pangagruppide kapitali adekvaatsuse koondnäitaja² kasvas III kvartalis taas 11,9%ni (Tier 1 adekvaatsus 11,4%), kuna riskivarade kasvu mõju taandas omavahendite koosseisu arvestatud tugev kasum.

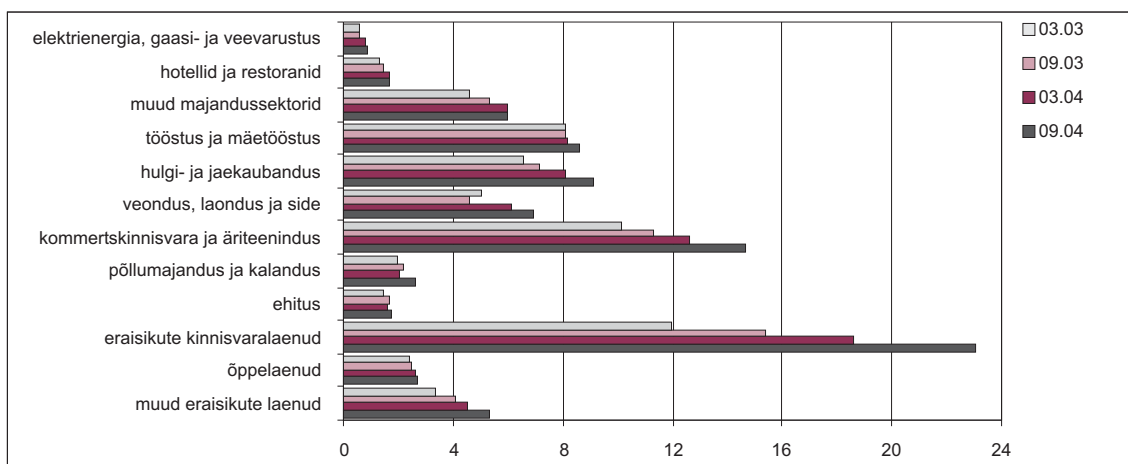
Ühegi Eestis litsenseeritud krediidasutuse kapitali adekvaatsuse suhtarv ei ole käesoleval aastal langenud ei soolo ega konsolideeritud baasil arvestatuna alla 11% taseme.

Joonis 3.2. Pangagruppide riskivarade struktuur ning omavahendid (mld kr)

■ Varade kvaliteet

Nagu nähtub ka ülaltoodud riskivarade arengutendentsidest, on **pankade laenuportfellide kiire kasv** jätkunud nii II kui ka III kvartalis (vt joonis 3.3) ning seda nii soolo kui konsolideeritud arvestuses. Pangalaenude kasv ulatus septembris soolo arvestuses 41%ni³, pangagruppide antud laenude ning liisingu koondportfell kasvas nelja kvartaliga enam kui 34% võrra.

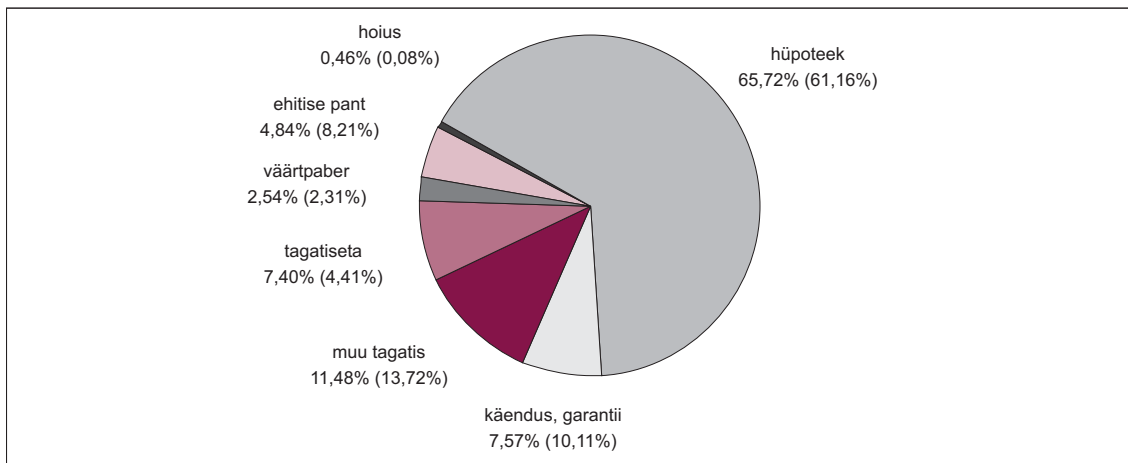

Joonis 3.3. Finantseerimine Eestis: laenude, liisingu ja faktooringu koondportfell (mld kr)

² Viie pangagrupi koond.

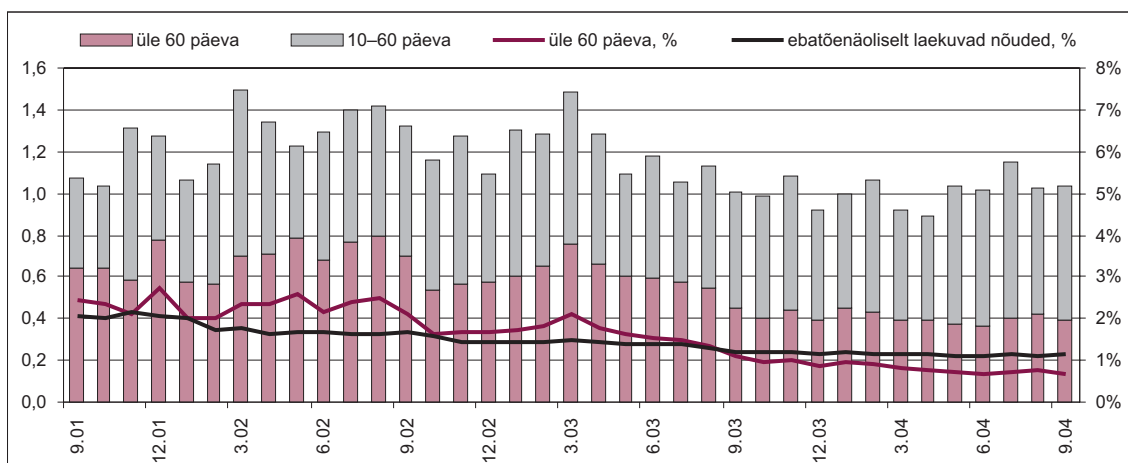
³ Arvestusse kuulub kuus krediidasutust ning 2003. a võrdlusperioodil üks filiaal, 2004. a kolm filiaali.

Eluasemelaenuportfelli kiire kasv kajastub ka **pangalaenude tagatiste** struktuuris (vt joonis 3.4). Aastaga on hüpoteegiga tagatud laenude osatähtsus koondportfellis⁴ kasvanud 5 protsendipunkti võrra ehk kahe kolmandikuni. Tagatiseta laenude jäägist moodustasid septembri lõpus ligi kolmandiku eraisikute arvelduskrediit ning tarbimislaenud.

Joonis 3.4. Pangalaenude tagatised 2004. a septembri lõpus (sulgudes 2003. a septembrilõpu näitajad)

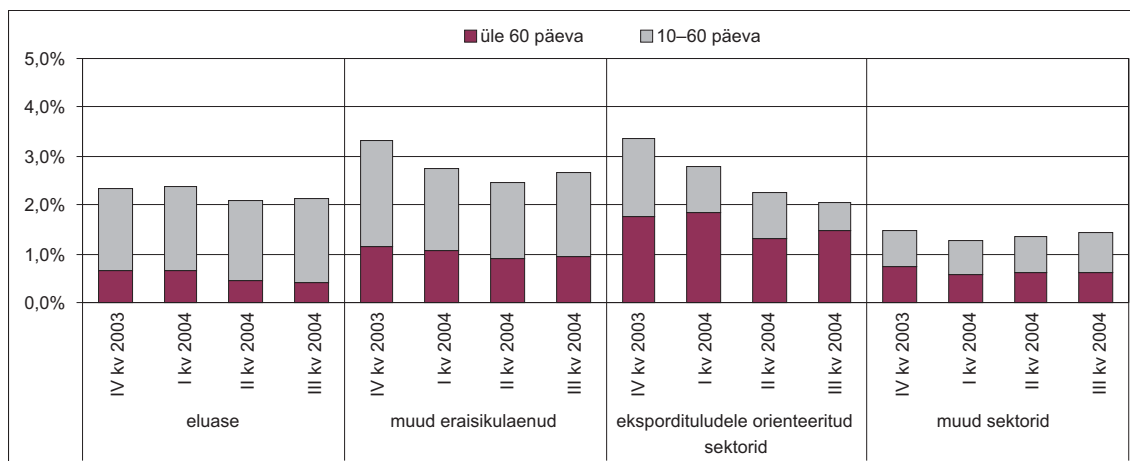
Pangasektori laenuportfelli kvaliteedinäitajad ei ole koondarvestuses kiire laenukasvu tempo juures seni üldiselt halvenemistrendi näidanud. Soolo arvestuses on **üle 60päevaste viivislaenude** osatähtsus mittefinantssektorile antud laenude hulgas taandunud III kvartali lõpuks 0,7%ni ehk 0,1 protsendipunkti madalamale tasemele kui libiseva aasta keskmine (vt joonis 3.5). **Ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud nõuded** moodustasid septembri lõpus koondlaenuportfelist 1,2%, mis on viimase 12 kuu keskmine näitaja.

Joonis 3.5. Viivislaenude maht (mld kr; vasak telg) ja viivislaenude ning ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud nõuete osatähtsus pankade laenuportfellis (parem telg)

Eestis tegutsevate krediidasutuste soolo arvestuse koondvaatest ilmneb, et viivislaenude osas on taandumistrendi jätkanud eluasemelaenude portfelli üle 60päevaste viivislaenude osakaal (vt joonis 3.6). Siinkohal tuleb arvestada ka eluasemelaenude portfelli kiiret kasvu. Ettevõtete osas on üle 60päevaste viivislaenude osakaal jätkuvalt kõrgeim ekspordile orienteeritud ettevõtetele antud laenude hulgas, peamiselt on tegemist töötleva tööstuse ettevõtetele antud laenudega.

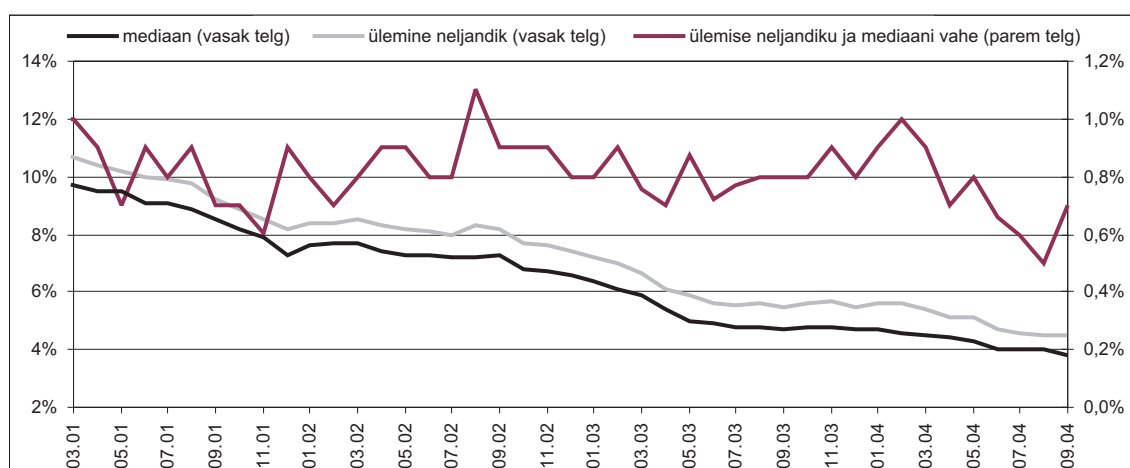
⁴ Soolo arvestus.

Joonis 3.6. Viivislaenu osakaalu dünaamika majandussektorite lõikes

* kolme kuu keskmine

Tihenev konkurents on toonud kaasa riskimarginaalide alanemise ka riskantsemates kliendisegmentides. III kvartali keskmisena jäi eluasemelaenude käibe mediaanintressi ja intresside ülemise neljandiku vaheks siiski 0,6 protsendipunkti (vt joonis 3.7).

Joonis 3.7. Eluasemelaenude mediaanintress ja intresside ülemine neljandik

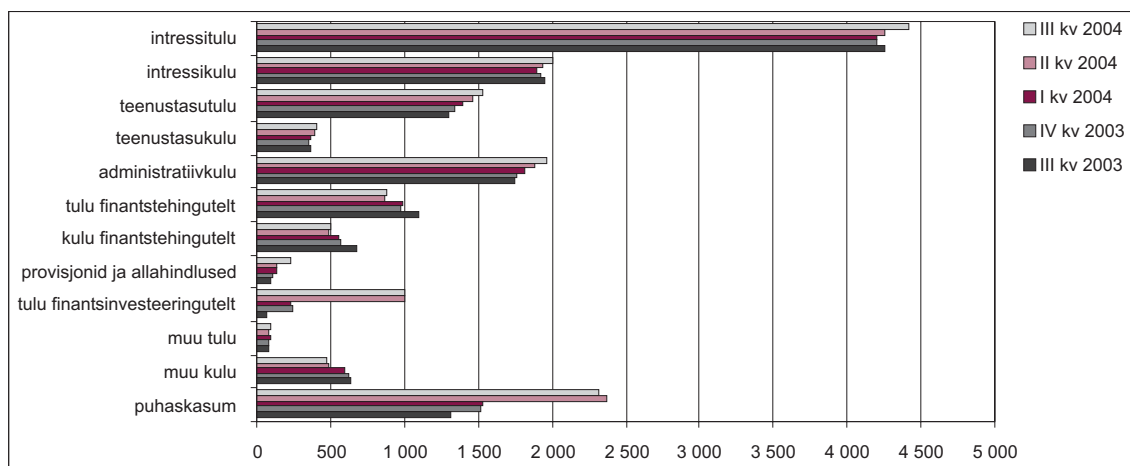
Pankade väljastatavad garantiide maht on jätkanud kasvu finantseerimiskasvust mõnevõrra aeglasemas tempos. Ligi kolmandiku väljastatud garantiide mahust moodustasid septembri lõpus jätkuvalt ehitussektorile antud garantiid. Poolaasta võrdluses on mõnevõrra kasvanud transpordi- ja sideettevõtetele antud garantiide osatähtsus.

■ Efektiivsus ja kasumlikkus

Pankade soolo kasumlikkus

Laenuportfelli jõuline kasv ning marginaalide languse aeglustumine on loonud head eeldused pankade tulukuse kasvuks. Paraku on laenu netoallahindlus- ja halduskulude tõus ning finantstehingutelt teenitud netotulu tagasihoidlikum kasv nende tegurite mõju põhitegevuse kasumile pärssinud.

Pangad teenisid libiseva aasta arvestuses kasumit 2,32 mld krooni, mis on koguni 75% võrra parem kui mullune tulemus (1,32 mld krooni; vt joonis 3.8). Rekordiliselt tugeva kasumi taga on II kvartalis teenitud dividenditulu tütarettevõtete eelmise aasta kasumilt.

Joonis 3.8. Pankade soolo aastakasum (annualiseeritud näitaja; mln kr)

Intressitulud suhtena intressikandvatesse varadesse on võtnud 2003. aasta teisest poolest järsema langusnurga, kuid pangad on suutnud seda arengut viimase kuue kuu jooksul edukalt kontrollida (vt tabel 3.1). Koos tulubaasi jõulise kasvuga on see intressituludisid toetanud. Teiselt poolt jätkub likviidsetelt vahenditelt teenitavate tulude kahanemine, mille taga on nii likviidsete varade osakaalu suhteline kahanemine kui likviidsuspuhvrite struktuuri muutumine.

Tabel 3.1. Olulisemad tulu- ja kulukirjed (soolo)

	2001	2002	III kv 2003	2003	I kv 2004	II kv 2004	III kv 2004
Netointress	2 182,4	2 370,5	2 300,1	2 280,7	2 300,4	2 323,8	2 406,1
Netoteenustasu	779,7	869,2	939,2	986,5	1 023,7	1 077,3	1 116,5
Halduskulu	-1 583,9	-1 757,8	-1 748,4	-1 764,8	-1 815,5	-1 881,0	-1 965,7
STRUKTUURNE KASUM	1 378,3	1 481,9	1 491,0	1 502,5	1 508,5	1 520,1	1 557,0
Laenukahjumid, ümberhindlus	-84,4	-136,5	-99,8	-101,8	-131,4	-135,5	-236,3
Netotulu finantstehingutelt	443,2	359,5	428,6	404,2	421,2	385,2	375,6
Muu tulu põhitegevusest (neto)	-128,1	-142,1	-119,9	-114,4	-83,5	-82,0	-71,2
KASUM PÕHITEGEVUSEST	1 608,9	1 562,8	1 699,8	1 690,6	1 714,9	1 687,8	1 625,1
Muu netotulem	74,5	-409,6	-380,8	-177,9	-189,5	684,1	693,7
PUHASKASUM KOKKU	1 683,4	1 153,2	1 319,0	1 512,6	1 525,4	2 371,9	2 318,9

Intressikulude kahandamise võimalused on muutunud aga järjest ahtamaks, mis on ootuspäraselt viinud intressikandvatelt kohustustelt kantud intressikulude alanemise aeglustumisele 2004. aasta teisel poolel. See kehtib nii laenude, võlakirjade kui nõudmiseni hoisusena kaasatud vahenditega seotud kulude kohta.

Paralleelselt netointressitulu paranemisega teenitakse järjest suurem osa tuludest **teenustasutuludena**, millest pole põhitegevusega teenitud kasumi kasvatamiseks siiski piisanud. Tulenevalt laenude allahindlusning halduskulu tõusule pöördumisest on põhitegevusest teenitud kasum kahanenud. Põhitegevusest teenitud kasumit pole toetanud ka netotulu finantstehingutelt, mis on finantsturgude ebakindlusest tingituna jäänud viimase kuue kuu vältel tagasihoidlikuks.

Ootuspäraselt on laenude allahindluse netokulu kerkinud viimase kolme kvartali keskmisena enam kui kolmekordseks võrreldes eelmise aasta erakordselt madalate tasemetega, jäädes laenuportfelli suhtes siiski endiselt madalale tasemele (0,4%). Seejuures on kasvanud nii mahakantud kui tagasivõidetud laenude maht. Ühelt poolt võib tulenevalt nõuete mahu kasvust ning riskantsemate klientide osatähtsuse võimalikust suurenemisest kliendibaasis laenukahjumite mõningast suurenemist oodata ka edaspidi, teiselt poolt loob oodatav majanduskeskkonna paranemine soodsad eeldused reaalsektori sissetulekute ning laenuteenindamisvõime kasvuks (vt ka ptk 2 *Ettevõtete ja majapidamiste finantskäitumine ja riskid*).

Omakapitali ja varade tulukus on II kvartalis teenitud dividenditulu tõttu oluliselt kerkinud (vt tabel 3.2). Samal põhjusel on järsult langenud kulu-tulu suhe.

Tabel 3.2. Peamised tulukusnäitajad

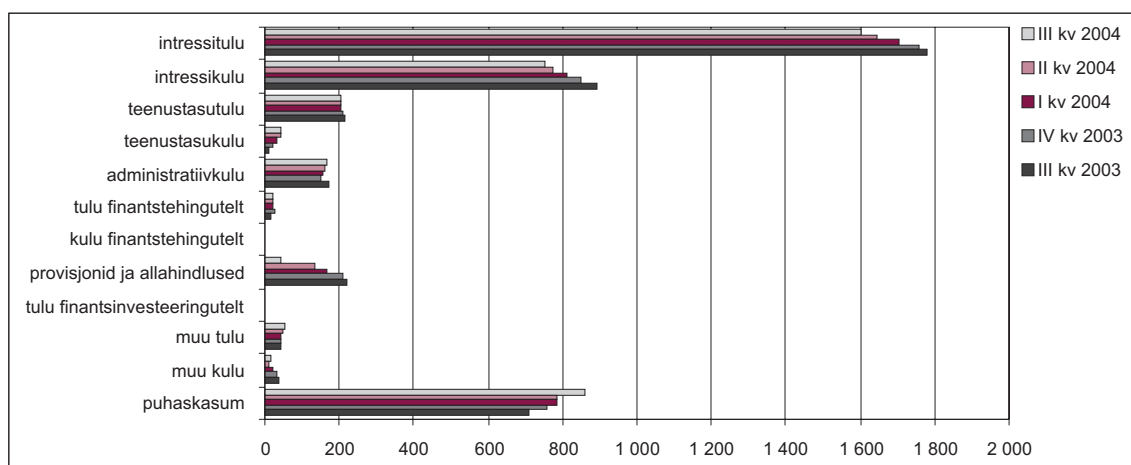
	2001	2002	III kv 2003	2003	I kv 2004	II kv 2004	III kv 2004
Omakapitali tulukus	20,71%	14,69%	12,61%	14,15%	13,81%	20,83%	19,51%
Varade tulukus	2,66%	1,55%	1,56%	1,70%	1,63%	2,38%	2,17%
Kulu-tulu suhe	53,26%	61,58%	55,78%	53,01%	52,94%	44,93%	45,34%
Netointressimarginaal	3,89%	3,59%	3,08%	2,91%	2,78%	2,62%	2,52%
Hinnavahe	3,69%	3,44%	2,94%	2,78%	2,66%	2,52%	2,43%

Pankade teatel võib lühiajalises perspektiivis sõltuvalt konkurentsiolukorrast oodata intressimarginaalide täiendavat alanemist, mis jätkab surve avaldamist pankade kasumlikkusele.

Liisingühingute kasumlikkus

Liisingühingute kasum jätkab tugevnemist, küündides nelja kvartali libisevas arvestuses 861 mln kroonini, mis ületab mullust tulemit ligikaudu viiendiku võrra. Puhaskasumi kasvu taga on nõuete allahindlusest saadud kahjumite märkimisväärne vähenemine, mis on langustrendi näidanud 2004. aasta algusest.

Liisingühingute kasumlikkusele määrava mõjuga **netointressitulu** on käesoleva aasta algusest kasvanud aeglasemalt ning kolmandas kvartalis koguni langusele pööranud (vt joonis 3.9), hoolimata madalamatest intressikuludest. Samuti on süvenenud möödunud aasta viimasest veerandist võimust võtnud netoteenusasutulu kahanemine ning jätkunud on halduskulude tõus. Liisingühingute kasumi kujunemist mõjutab oluliselt liisingutegevuse integreerimine pankade, mille tulemusena kahanevad ühelt poolt portfelligahjud ja tulud ning teiselt poolt kahjumid nõuete allahindlusest.

Joonis 3.9. Liisingühingute aastakasum (annualiseeritud näitaja; mln kr)

Konsolideeritud kasumlikkus

Pangagrupid teenisid libiseva aasta arvestuses 3,3 mld krooni kasumit, mis on neljandiku võrra suurem aasta tagasi teenitust. Kui 2003. aasta teisel poolel on konsolideeritud kasuminäitaja kasv aeglustunud, siis alates 2004. aasta teisest kvartalist võttis pangagruppide koondkasumi kasvutempo taas hoogu üles.

Kasumit kujundasid eeskätt intressitulud (vt tabel 3.3), mille arengutendentsid peegeldavad intressiteenivatelt varadelt saadud tulude edukat ohjamist, mis on hoolimata intressikulude alanemise pidurdumisest **netointressitulud** kiiremale kasvule suunanud. Teenustasutulud jätkavad eeliskasvu intressitulude ees, andes siiski märku kasvu mõningasest aeglustumisest. Kuna erinevalt intressituludest mõjutavad hinnamuutused teenustasutulusid järsemalt, võib siin osutada konkurentsipurvetest tingitud mõjudele.

Tabel 3.3. Olulisemad tulu- ja kulukirjed (konsolideeritud)

	2001	2002	III kv 2003	2003	I kv 2004	II kv 2004	III kv 2004
Netointress	3 700,2	4 392,4	4 529,8	4 586,9	4 671,8	4 797,3	4 997,4
Netoteenustasu	1 361,5	1 657,1	1 920,2	2 006,9	2 087,0	2 183,4	2 266,6
Netotulu kindlustustegevusest	68,0	61,9	37,9	27,1	32,1	52,0	64,6
Halduskulu	-2 668,7	-3 234,5	-3 149,3	-3 170,2	-3 231,6	-3 317,3	-3 409,4
STRUKTUURNE KASUM	2 461,1	2 876,8	3 338,7	3 450,7	3 559,2	3 715,4	3 919,1
Laenukahjumid, ümberhindlus	-284,6	-207,9	-520,4	-554,1	-543,0	-493,2	-497,3
Netotulu finantstehingutelt	688,2	612,9	759,5	730,4	782,1	729,2	741,8
Muu tulu põhitegevusest (neto)	-45,4	-85,4	-65,3	-92,6	-68,5	-79,4	-60,3
KASUM PÕHITEGEVUSEST	2 819,3	3 196,4	3 512,5	3 534,4	3 729,9	3 872,0	4 103,3
Muu netotulem	-897,1	-877,1	-851,3	-837,1	-836,9	-736,5	-759,8
PUHASKASUM KOKKU	1 922,2	2 319,3	2 661,1	2 697,2	2 893,1	3 135,4	3 343,5

Vastupidiselt pankade soolo tulemustele on kahjumid nõuete allahindlusest konsolideeritud arvestuses jäänud eelmise aasta sama perioodi näitajast madalamaks. Teiselt poolt on 2004. aasta alguses tõusule pööranud halduskulud kasvu jätkanud, mis pole samas koos finantsturgudel valitseva ebakindlusest tulenevate tagasihoidlikumate finantstehingutuludega põhitegevusest saadud kasumi kasvu oluliselt pärssinud.

Kuigi netointressimarginaal rõhutab intressitulude kahanemise õnnestunud kontrollimist panganduse poolel, jätkub liisingutegevuse osas näitaja tempokas langus (vt tabel 3.4). Tugeva kasumi najal on pangagruppidel finantseerimise jõulisest kasvust hoolimata õnnestunud tõsta pikka aega stabiilsena püsinud varade tulukust. Sama kehtib **omakapitali tulukuse** kohta, mida on täiendavalt upitanud kapitali optimeerimine. Pangagruppide kulu-tulu suhe jätkab tugevate tulude ja lähiturgude tütarettevõtete kuluefektiivsuse paranemise tuules stabiilset kahanemist.

Tabel 3.4. Peamised tulukunäitajad (konsolideeritud)

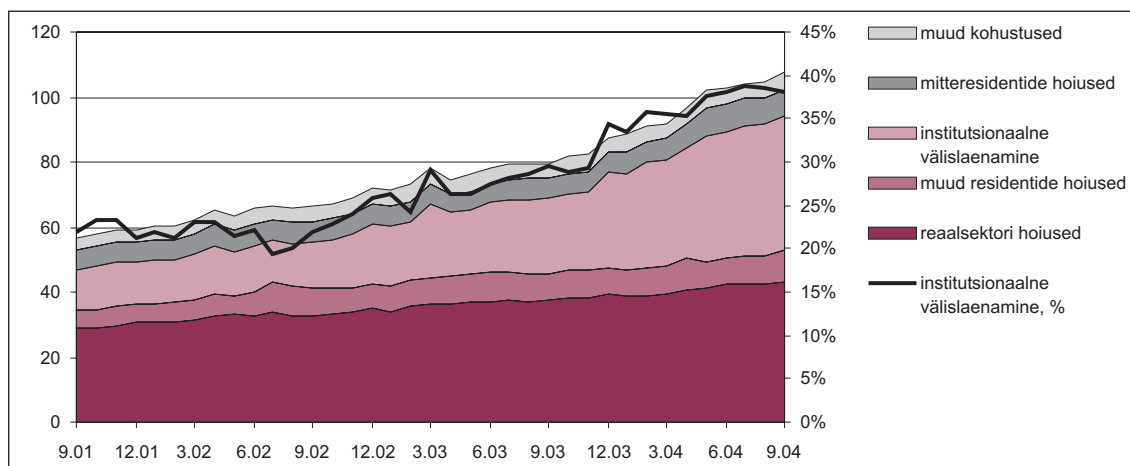
	2001	2002	III kv 2003	2003	I kv 2004	II kv 2004	III kv 2004
Puhas intressimarginaal (liising)	11,0%	9,2%	8,1%	7,8%	7,5%	7,2%	6,9%
Puhas intressimarginaal (pangandus)	3,8%	4,0%	3,3%	3,1%	3,0%	2,9%	2,9%
Aktivate tulukus	2,2%	2,2%	2,2%	2,2%	2,2%	2,3%	2,3%
Omakapitali tulukus	20,2%	20,5%	20,7%	20,1%	20,6%	21,4%	21,7%
Hinnavahe	4,7%	4,6%	4,1%	3,9%	3,8%	3,7%	3,5%
Kulu-tulu suhtarv	60,8%	60,7%	52,5%	52,0%	51,0%	50,8%	49,8%

Likviidsus

Euribori langustrendi pöördumine annab esimesi signaale ekspansiivse väliskeskkonna soodsate mõjude tagasitõmbumise kohta. Sellest hoolimata naudivad pangad kevadel aset leidnud reitingute tõstmise vilju, mis on viinud ootuspäraselt välisrahastamise hinna mõningasele langusele. See on aidanud kompenseerida turupõhise ressursi osakaalu kasvust tingitud kohustuste kallinemist. Pankade veendumust välismaiste ressursside jätkuvast juurdevoolust ning turupõhise ressursi edukat hankimist illustreerib asjaolu, et hoolimata Euribori tõusust on jätkatud kroonihoiuste intresside langetamist.

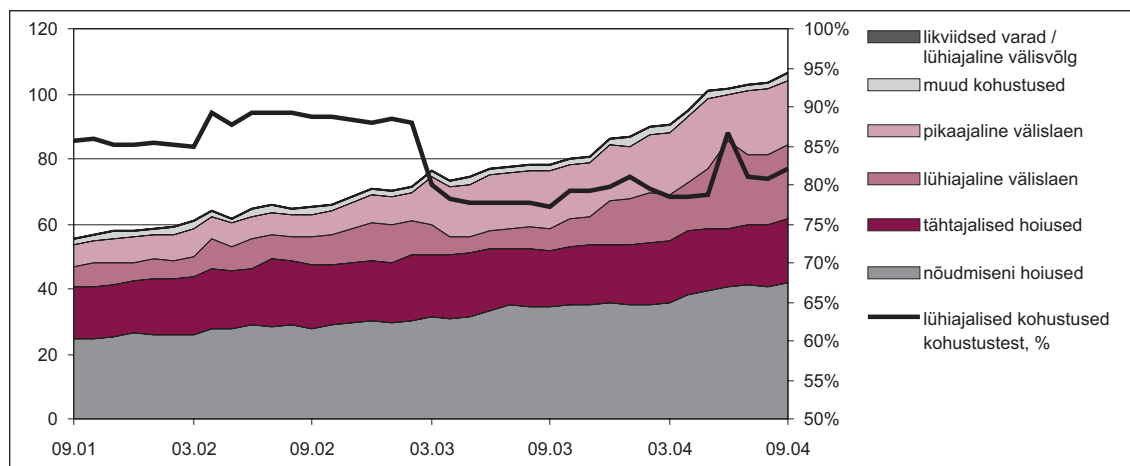
Pankade rahastamine

Kaks aastat kiiret kasvu näidanud **välisrahastamise** kasvutempo pole pärast 2003. aasta detsembrit aeglustunud (vt joonis 3.10). Välislaenamise aastakasv on küündinud viimase kuue kuu keskmisena üle 85%, viies institutsionaalse välisrahastamise osakaalu septembris 38%ni kõigist kohustustest.

Joonis 3.10. Pankade kohustuste struktuur (mld kr; vasak telg) ja välislaenamine (parem telg)

Septembri seisuga tuli ligi pool välislaenamise kasvust emapankadelt. Emapankade rahastamise osakaalu mõningase taandumise pankade välislaenudest võrreldes kuue kuu taguse seisuga on tinginud enam turupõhisele ressursile toetuvate pankade varade kiirem kasv. Seda on mõjutanud ka reitingute tõstmise soodne mõju rahastamise hinnale.

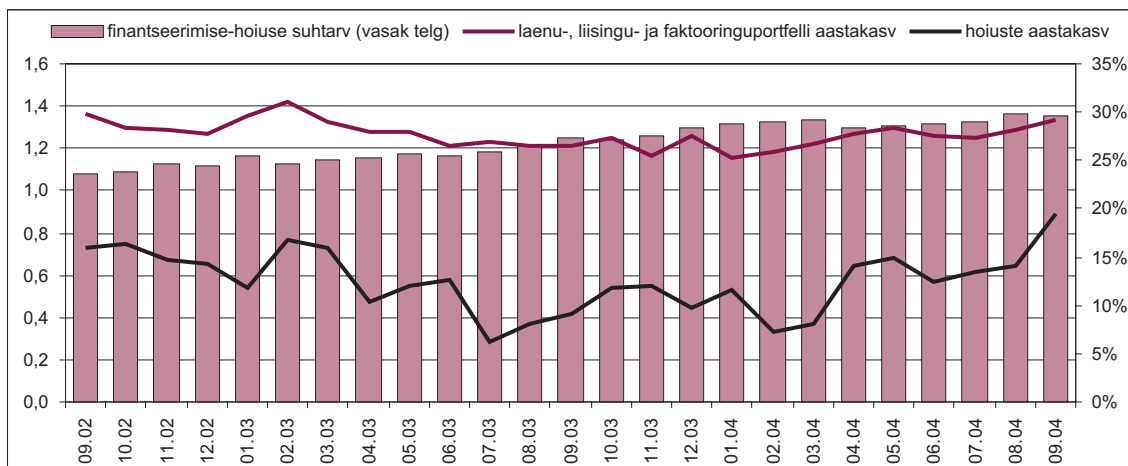

Joonis 3.11. Pankade kohustused järelejäänud tähtaja järgi (mld kr)

Seoses lühiajalise välisressursi aktiivse kaasamisega on residentsete pankade pikaajaliste kohustuste osakaal kahanenud alla poole (46%) kõigist välislaenudest (vt joonis 3.11). Samas peaks oktoobris toimunud pikaajalise ressursi suuremahuline kaasamine viima pikaajalise ressursi osakaalu tagasi käesoleva aasta märtsi tasemele. Kõrglikviidsed varad katsid lühiajalisi väliskohustusi septembris 82% ulatuses, samas kui möödunud aasta keskmisena ulatus näitaja 174%ni.

Hoolimata sellest, et hoiuste kasv näitab viimase kuue kuu vältel kasvutrendi (vt ka ptk 2 *Ettevõtete ja majapidamiste finantskäitumine ja riskid*), jätkus finantseerimise eeliskasv hoiuste ees, mis tingis finantseerimise-hoiuste kasvude vahelise lõhe jätkuva laienemise (vt joonis 3.12). Septembri lõpuks ületas pankade ning liisingühingute finantseerimisportfell pankades hoiustatud vahendeid 36% võrra.

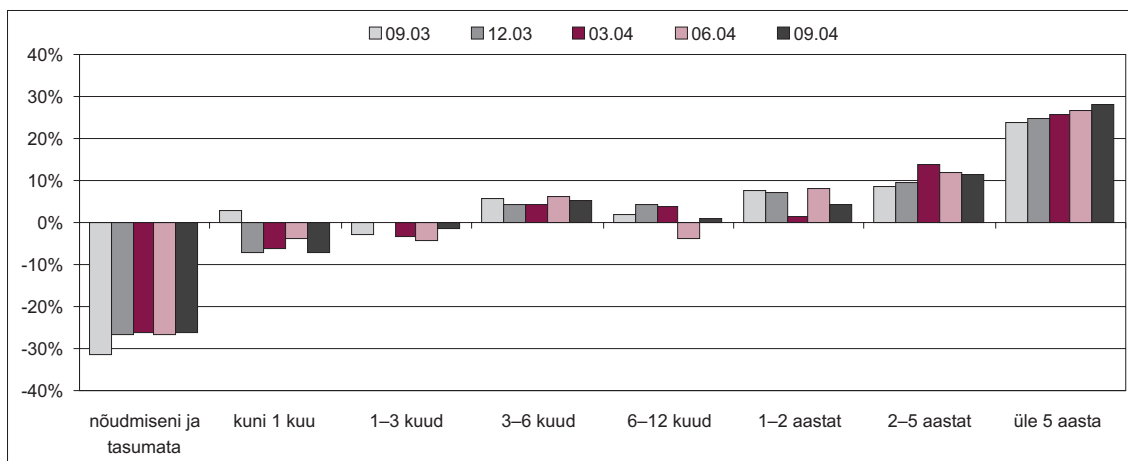
Joonis 3.12. Finantseerimise ja hoiuste suhe ja dünaamika

Likviidsed varad

Laiema likviidsusagregaadi osatähtsus jooksvatest kohustustest on jätkanud 2003. aasta alguses alanud langust, moodustades viimase kolme kvartali keskmisena 43%. Selle arengu taga on likviidsete nõuete osakaalu kahanemine. Samuti avaldab mõju jooksvate kohustuste suurem volatiilsus, mida põhjustab pankade rahastamisskeemide muutumine hoiusepõhiselt enam laenu- ja väärtpaperipõhiseks. Mais toimunud järsu hüppe likviidsetes varades (enam kui 3 protsendipunkti võrra) tingis ressurside suuremahuline kaasamine kõigi suuremate pankade poolt, millest saadud vahendid suunati ajutiselt välispankades hoitavatesse hoiustesse. Juunis taandus likviidsete varade / jooksvate kohustuste suhe 47% tasemele.

Lisaks likviidsete nõuete osakaalu langusele varades muutub ka **likviidsete varade struktuur**. Likviidsusreservi koosseisus jätkub nihkumine välispankades hoitavatele hoiustele ja pöördrepodele, mille osatähtsus on kasvanud nii lühiajaliste võlakirjade kui muu lühiajalise vara arvelt. Seega, üheaegselt likviidsete varade osakaalu vähendamisega varades suurendatakse kõrglikviidsete varade osatähtsust likviidsetes nõuetes. Need suundumused on tinginud pankade püüet liikiidusjuhtimist optimeerida, tasakaalustamaks rahastamisskeemide muutusest tulenevaid volatiilsemaid kohustusi.

Nõuete ja kohustuste tähtajalised netopositsioonid jätkavad pikenemist üle 5aastase tähtajaga varade poolel (vt joonis 3.13). See tuleneb pikaajaliste laenude jõulisest kasvust, eelkõige eluasemelaeuade näol. Kohustuste poolel tingib kuni 3kuuliste tähtajaliste nõuete ja kohustuste negatiivse netopositsiooni süvenemise lühiajaliste võlakohustuste osakaalu suurendamine ressurssidest nõudmiseni hoiuste arvelt. Samas on nõudmiseni negatiivne netopositsioon jäänud stabiilseks, peegeldades likviidsete nõuete osakaalu langust varades.

Joonis 3.13. Nõuete ja kohustuste netopositsioonid järelejäänud tähtaegade lõikes (% koguaradest)

TAUSTINFO

PANGANDUSE STABIILSUSE HINNANG FINANTSTUGEVUSE NÄITAJATE KAUDU

Finantssüsteemide stabiilsuse hindamiseks on välja pakutud rida erinevaid finantsnäitajaid. Pangasektori finantstugevuse ning jätkusuutlikkuse mõõtmiseks kasutatakse vastavalt kas mikro- või makrotasandi andmeid. Esimesed neist pööravad põhiliselt tähelepanu panga bilansilistele näitajatele (halvad laenud, likviidsus, adekvaatus jmt), viimased majanduskeskkonna üldist riskitaset peegeldavatele andmetele (SKT kasv, välisvõlg jmt). Mõlemad lähenemised on teoorias lähtudes õigustatud, kuna finantskriiside allikaks võib pidada nii finantssüsteemi sisemist ebastabiilsust kui majanduskeskkonna ebasoodsa mõju avaldumist.

Eesti majandus on väike ja avatud. Riigi rahasüsteem järgib valuutakomitee põhimõtteid ning valitsuse ja keskpanga võimalused majanduskeskkonda mõjutada on võrdlemisi piiratud. Kirjeldatud keskkonnas on välistegurite mõju maailmamajanduse, sh eriti Euroopa majanduse, tsüklite näol väga tugev. Seda võimendab veelgi asjaolu, et Eesti finantssektor kui majandus tervikuna on äärmiselt avatud välismaistele kapitalivoogudele. Näiteks moodustavad välislaenud Eesti panganduse ressurssidest 40%, mistõttu ei pruugi kodumaised makromajandusnäitajad peegeldada finantssektorit ohustavaid riske täiel määral.

Tulenevalt eeltoodust tugineb siin esitatud lühianalüüs pangasektori sisemistele näitajatele eesmärgiga tuua välja need riskikolded, mis enim mõjutavad pankade haavatavust ebasoodsate välistegurite suhtes. Eeskätt pankade sisemised finantsnäitajad on järelevalveliste ning regulatiivsete hoobadega mõjutatavad, mistõttu nende jälgimine ja hindamine on finantsstabiilsuse tagamiseks vältimatu.

Pangandusnäitajatele tuginevad indikaatorid on jaotatavad järgmistesse rühmadesse:

(1) likviidsus; (2) krediidirisk; (3) tururisk ja (4) kapitaliseeritus.

Likviidsusnäitajate all vaadeldakse antud analüüsis likviidsete varade, üleölaenude ning välispankade rahastamise osakaalu, samuti avaliku sektori hoiuste osakaalu panga

ressursiallikates. Likviidsusnäitajad peegeldavad ühelt poolt panga valmisolekut võimalikeks likviidsusraskusteks ning teiselt poolt toetumist hinnatundlikele (pankadevaheline rahaturg) või administratiivsetele likviidsusallikatele (avaliku sektori hoised). Viimaste kõrge osakaal panga ressurssides võib viidata nii panga nõrgale suutlikkusele turult ressursse kaasata kui valitsuse kaudsele rahastamistoole. Seevastu hinnatundlike laenuvahendite (välisrahastamine) kaasamine tegevuse finantseerimiseks kätkeb endas märkimisväärset intressiriski, mida omakorda mõjutavad rahaturgudel valitsevad meeleolud ning riigi usaldusreiting.

Krediidiriski näitajad hõlmavad halbade laenu osakaalu ning riskimarginaali hinnangut nii pankadevahelisel laenu turul kui eraisikute kinnisvara laenu ja ettevõtluslaenu segmentis. Riskimarginaali lähendina rakendatakse siinkohal käibe mediaanintressi ja käibe ülemise neljandiku intressi vahet.

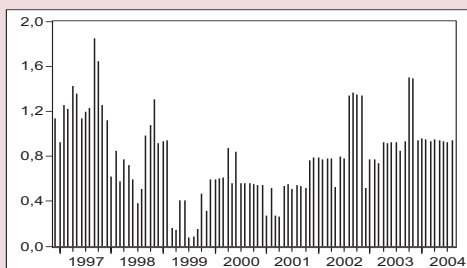
Tururiski mõõtmiseks võetakse aluseks hinnatundlike varadega (aktsiad ja kinnisvara) seotud laenu osakaal ning kaubeldava aktsiaporfelli osakaal panga bilansis.

Kapitaliseerituse hindamiseks vaadeldakse pankade tegeliku kapitali adekvaatsuse näitaja ning miinimumtaseme (10%) vahet ehk nn vabatahtlikku kapitalipuhvrit.

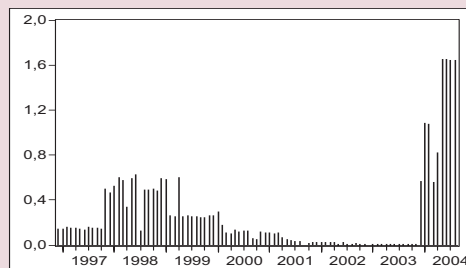
Esimeses jooniste reas kajastuvatest likviidsusnäitajatest osutab kõige selgemat ohutendentsi välislaenamise kõrge tase, mis on 2004. aastal jõudnud vaatlusaluse perioodi keskmisest kordades kõrgemale. Kuigi teatud kasvu välislaenamise osakaalus võis täheldada ka 1997.–1998. aasta kriisiperioodil, jäi see tänasest märkimisväärselt nõrgemaks. Üleöölaenu ja avalike hoiuste kasutamine likviidsuspuhvriks on jäänud 1997.–1998. aasta kriisieelsesesse aega ning hetkel on neid ressursiallikaid asendamas välismaiste emapankade likviidsustugi. Paraku on viimastel aastatel täheldatav ka likviidsuse varade vähenemise trend, mis küll ei ole saavutanud mineviku kriisiperioodide taset.

Joonis 3.14. Valik pangasektori riskinäitajaid ajavahemikul detsember 1996 kuni august 2004 (vertikaalteljel pankade bilansimahuga kaalutud standardhälbe kordne)

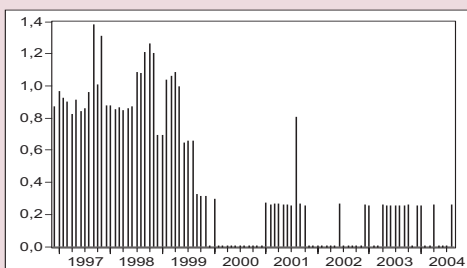
LIKVIIDSUSNÄITAJAD

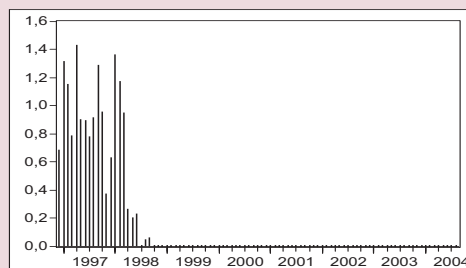
Likviidse vara pöördväärtus

Välislaenamine

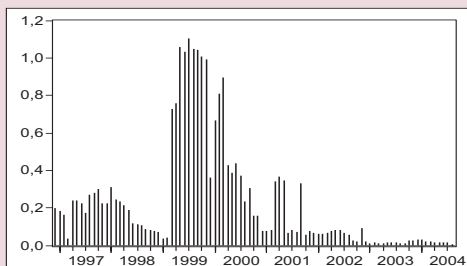

Avalik hois

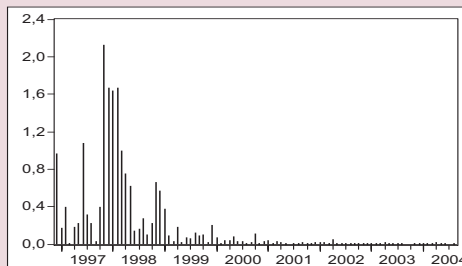

Üleöölaen

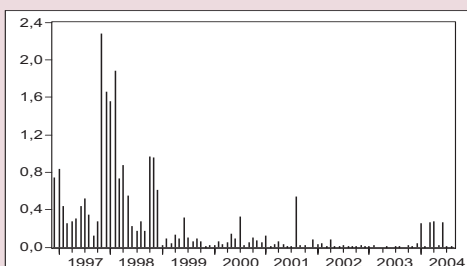
KREDIIRISKI NÄITAJAD

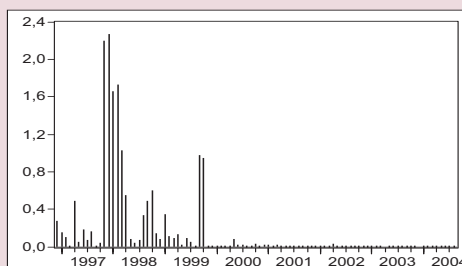
Viivislaen

Riskipremia eluase

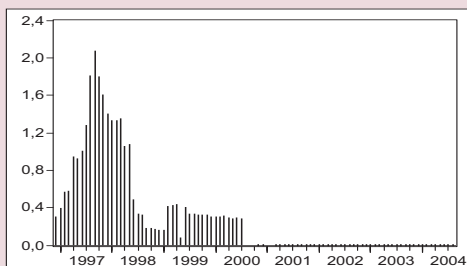

Riskipremia ettevõtted

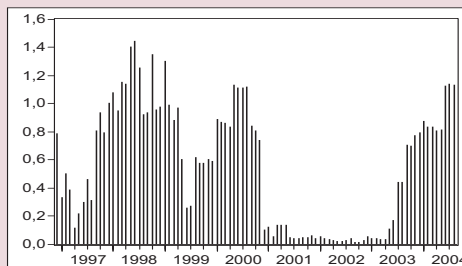

Riskipremia pankadevaheline rahaturg

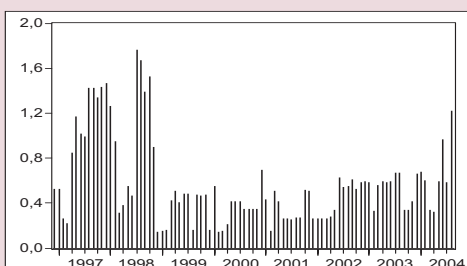
TURURISKI NÄITAJAD JA KAPITALISEERITUS

Aktsiaportfell

Varapõhine laen

Kapitali adekvaatsuse pöördväärtus

Keskmisses graafikute reas kajastuvad krediidiriski näitajad joonistavad selgelt välja 1997.–1998. aasta kriisiperioodi ning sellele järgnenud majandusmööna. Tänase seisuga näitavad kõik toodud krediidiriski näitajad aegade madalaimat taset. Mõnevõrra suuremat kõikumist saab täheldada üksnes ettevõttesektori laenude riskipremias.

Tururiski näitajatest on aktsiaportfelli riskide osakaal selgelt mineviku börsibuumi aegadesse jäänud. Seevastu on varapõhiste laenudega seotud hinnariskid viimastel aastatel märgatavalt

kasvanud. Ilmselt on nimetatud areng seotud kestva kinnisvaralaenude buumiga.

Alates 1998. aasta lõpust võrdlemisi stabiilsena püsinud kapitali adekvaatsuse puhver on samuti tasahilju kapitalikulu optimeerimise käigus riskialtima suuna võtnud. Halvimate aegadega võrreldes võib küll taset rahuldavaks lugeda.

Kokkuvõttes võib teatavat riskitolerantsi kasvu täheldada nii likviidsuse, tururiskidele avatuse kui ka kapitaliseerituse poolel. Seevastu osutavad näitajad edukale krediidiriskide ohjamisele. Küll on üleelatud kriisid näidanud, et krediidiriski realiseerumine toimib viitajaga, mistõttu ennakindikaatorina ei saa krediidiriski baasil olulisi järeldusi teha.